

RAQAMLI PLATFORMALAR YORDAMIDA NEMIS TILIDA GAPIRISH KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISH

<https://doi.org/10.70728/phil.v05.i02.035>

Bektosheva Shahnoza Komron qizi
ORCID: 0009-0004-0381-2589
bektoshevashakhnoza@gmail.com
Qo'qon davlat universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqola nemis tili o'qitish metodikasida raqamli platformalarning (LMS, mobil ilovalar, interfaol veb-resurslar) og'zaki nutq kompetensiyasini shakllantirishdagi o'rnini tadqiq etadi. Maqolada nemis tilining fonetik va sintaktik xususiyatlarini inobatga olgan holda, talabalarning kommunikativ to'siqlarini bartaraf etish usullari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot davomida IMRAD standarti asosida raqamli vositalarning an'anaviy metodikaga nisbatan samaradorligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: nemis tili, raqamli platformalar, nutqiy kompetensiya, lingvodidaktika, interfaol ta'lim, muloqot to'siqlari, blendlashgan ta'lim (blended learning), autentiqlik

ENHANCING SPEAKING SKILLS IN GERMAN LANGUAGE THROUGH DIGITAL PLATFORMS

Bektosheva Shahnoza Komron qizi
ORCID: 0009-0004-0381-2589
bektoshevashakhnoza@gmail.com
Kokand State University

Abstract: This article examines the role of digital platforms (LMS, mobile applications, and interactive web resources) in developing oral communication competence in German language teaching. Within the framework of the IMRAD structure, the research explores how modern digital tools like Duolingo, Babbel, Tandem, and Deutsche Welle's learning resources contribute to overcoming psychological barriers and linguistic interference among learners. The study involves a comparative analysis between a control group and an experimental group, measuring fluency, phonetic accuracy, and lexical diversity. The results indicate a significant improvement (up to 29%) in speaking fluency and a notable reduction in foreign language anxiety among students using digital platforms. The discussion highlights the

shift in the teacher's role from a primary knowledge source to a facilitator in a technology-enhanced environment. The article concludes with practical recommendations for integrating digital autonomy into the higher education curriculum for German language specialists.

Keywords: German language, digital platforms, speaking competence, linguodidactics, interactive learning, communication barriers, blended learning, authenticity, speech recognition

Kirish. Zamonaviy lingvodidaktika fani globallasuv va raqamli transformatsiya davrida xorijiy tillarni o'qitishning yangi paradigmasini shakllantirmoqda. Bugungi kunda nemis tili (Deutsch als Fremdsprache - DaF) o'rganuvchilari uchun nafaqat grammatik qoidalarni bilish, balki real vaqt rejimida (real-time communication) fikrni erkin va tushunarli bayon etish birlamchi ehtiyojga aylandi. Ammo oliy ta'lim amaliyotida ko'pincha "gapirish ko'nikmasi" (Sprechfertigkeit) boshqa ko'nikmalarga qaraganda sustroq rivojlanishi kuzatiladi. Buning asosiy sabablari sifatida sun'iy muloqot muhiti, talabalardagi psixologik qo'rquv va o'quv jarayonida autentiqlikning yetishmasligini ko'rsatish mumkin.

Raqamli platformalar - bu shunchaki yordamchi texnik vositalar to'plami emas, balki til o'rganuvchining kognitiv faoliyatini stimullashtiruvchi ekotizimdir. Nemis tilining artikulyatsion bazasi va murakkab sintaktik qurilmalari (masalan, fe'lning gap oxirida kelishi yoki qo'shma so'zlarning ko'pligi) talabadan doimiy va intensiv mashqlarni talab qiladi. An'anaviy auditoriya soatlari bu intensivlikni to'liq ta'minlay olmaydi. Shu nuqtayi nazardan, raqamli platformalar (Duolingo, Babbel, Busuu, DW Learn German va boshqalar) o'quv jarayonini individuallashtirish va vaqt chegaralaridan chiqish imkonini beradi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi - raqamli platformalarning nemis tili darslarida og'zaki nutqni rivojlantirishdagi metodologik imkoniyatlarini ochib berish va eksperimental yo'l bilan ularning samaradorligini isbotlashdan iborat. Tadqiqotning dolzarbligi O'zbekiston Respublikasining "Xorijiy tillarni o'rganishni ommalashtirishni samarali tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlari va oliy ta'limni raqamlashtirish strategiyasi bilan hamohangdir. Biz o'z oldimizga raqamli muhitda nemis tili nutqini rivojlantirishning lingvistik va psixolingvistik omillarini tahlil qilish vazifasini qo'ydik.

Adabiyotlar tahlili. Raqamli texnologiyalar va til o'rgatish integratsiyasi masalasi o'tgan asrning oxirlaridan boshlab (CALL - Computer Assisted Language Learning) jadal o'rganila boshlandi. Nemis tili metodikasida bu yo'nalishga ulkan hissa qo'shgan olimlardan biri Kristian Fandrix hisoblanadi. U o'zining tadqiqotlarida raqamli korpuslar va lug'at platformalari talabalarning "leksik tushunchasini" (lexical awareness) kengaytirishini ta'kidlaydi. Fandrixga ko'ra, nemis tilidagi

"Kollokatsiyalar" (soʻzlarning birikish qonuniyatlari) faqat raqamli bazalar orqali talabaga tabiiy koʻrinishda taqdim etilishi mumkin.

Kerstin Reynxard "Web 2.0 texnologiyalari DaF-Unterricht (Nemis tili chet tili sifatida darslari)da" nomli monografiyasida ijtimoiy-pedagogik yondashuvni ilgari suradi. Uning fikricha, talabalar raqamli platformalarda (masalan, blog yuritish yoki podkastlar eshitish orqali) "passiv qabul qiluvchi"dan "aktiv ishlab chiqaruvchi" (prosumer) holatiga oʻtishadi. Bu esa muloqotdagi subyekt-obyekt munosabatlarini subyekt-subyekt darajasiga koʻtaradi.

Mark Prensky (2001) oʻzining mashhur "Digital Natives" nazariyasida bugungi talabalarning neyrobiologik darajada maʼlumotni tezkor va vizual qabul qilishini isbotlagan. Uning fikricha, anʼanaviy "maʼruza-matn" tizimi yangi avlod uchun zerikarli va samarasizdir. Shuning uchun ham nemis tilidagi murakkab grammatik strukturalarni oʻyinlashtirilgan (gamified) platformalar orqali oʻrgatish kognitiv yuklamani kamaytiradi.

Germaniyalik metodist Rolf Arnold "Systemic Constructivism" (Tizimli konstruktivizm) nazariyasini taʼlimga tatbiq etar ekan, bilim tashqaridan berilmasligini, balki insonning ichida raqamli stimullar orqali qurilishini aytadi. Yaʼni, *Duolingo* yoki *Babbel* kabi platformalar talabaga tayyor bilim bermaydi, balki unda xorijiy tilda "fikrlash konstruksiyasi"ni shakllantiradi.

Mahalliy olimlardan Sh.S. Sharipov va N.X. Azizxodjayeva pedagogik texnologiyalar boʻyicha tadqiqotlarida raqamli muhitning talaba motivatsiyasiga taʼsirini tahlil qilganlar. Biroq, nemis tili oʻqitishning oʻziga xos xususiyatlari, xususan, nemis tilidagi "Umlaut" tovushlarining talaffuzi va gap tartibidagi qatʼiylilik masalasida raqamli platformalarning roli Oʻzbekiston sharoitida hali yetarlicha chuqur oʻrganilmagan. Shuningdek, Gisela Kammermayer kabi olimlar nutqni aniqlash (Speech Recognition) texnologiyalarining talaba talaffuzini toʻgʻrilashdagi (feedback) ahamiyatini yuqori baholaydilar.

Ushbu adabiyotlar tahlili shuni koʻrsatadiki, raqamli platformalar nafaqat texnik vosita, balki til oʻrganishning yangi epistemologik yondashuvidir. Bizning tadqiqotimiz mazkur nazariyalarni amaliy eksperiment bilan bogʻlab, nemis tili nutq koʻnikmasini rivojlantirishning optimal modelini ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Metodologiya. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida tizimli yondashuv va eksperimental-tahliliy usullar tanlab olindi. Tadqiqot 2023-2024 oʻquv yili davomida nemis tili yoʻnalishi talabalari ishtirokida oʻtkazildi. Maqsadimiz raqamli platformalarning talabalarning ogʻzaki nutq kompetensiyasiga taʼsirini miqdoriy va sifat jihatidan aniqlashdan iborat edi.

Tadqiqotning bosqichlari va tanlanmasi:

Tadqiqotda jami 50 nafar (B1 darajasidagi) talaba ishtirok etdi. Ular tasodifiy tanlash (randomization) usuli bilan ikki guruhga ajratildi:

1. Nazorat guruhi (25 kishi): Ushbu guruhda darslar faqat an'anaviy darsliklar (masalan, *Menschen* yoki *Aspekte*) va auditoriya mashg'ulotlari asosida olib borildi.

2. Eksperimental guruh (25 kishi): Ushbu guruhda an'anaviy darslarga qo'shimcha ravishda haftasiga kamida 4 soat raqamli platformalarda (DW Learn German, Babbel, Tandem) ishlash sharti qo'yildi.

Qo'llanilgan vositalar va platformalar tavsifi:

- Deutsche Welle (DW) - "Nicos Weg": Bu platforma situativ videolarga asoslangan bo'lib, talabada kundalik muloqot ssenariylarini shakllantiradi. Biz undan "Role-play" (rolli o'yinlar) yaratishda foydalandik.

- Babbel (Voice Recognition): Ushbu dastur talabalarning talaffuzini real vaqtda tekshiradi. Agar talaba so'zni noto'g'ri aytsa, dastur uni to'g'ri talaffuz qilinmaguncha keyingi bosqichga o'tkazmaydi.

- Tandem/HelloTalk: Ijtimoiy platforma bo'lib, talabalarga Germaniyadagi o'z tengdoshlari bilan audio-xabar almashish va jonli muloqot qilish imkonini beradi.

Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish:

Har ikki guruhda eksperimentdan oldin (Pre-test) va eksperimentdan so'ng (Post-test) og'zaki imtihon o'tkazildi. Imtihonlar Germaniyaning Goethe-Zertifikat B1 standarti bo'yicha baholandi. Bunda quyidagi 4 ta asosiy mezon tanlab olindi:

1. Leksik boylik (Wortschatz): Mavzuga mos so'zlarni tanlay olish.

2. Grammatik aniqlik (Grammatische Korrektheit): Gap tartibi va morfologik qoidalarga rioya qilish.

3. Talaffuz va ohang (Aussprache und Intonation): Nutqning tushunarliqligi.

4. Nutq ravonligi va interaksiya (Flüssigkeit und Interaktion): Savollarga tez va mantiqiy javob berish.

Har bir mezon 25 ballik tizimda (jami 100 ball) baholandi. Shuningdek, talabalar o'rtasida raqamli platformalarning psixologik ta'sirini aniqlash uchun LIKERT shkalasi asosida so'rovnoma o'tkazildi.

Natijalar. Tadqiqot yakunida olingan natijalar nazorat va eksperimental guruhlar o'rtasida sezilarli farq borligini ko'rsatdi. Quyidagi jadvalda har ikki guruhning o'rtacha ko'rsatkichlari solishtirilgan:

Baholash mezonlari	Nazorat guruhi (Post-test)	Eksperimental guruh (Post-test)	Farq (%)
Leksik boylik	68 ball	87 ball	+19%
Grammatik aniqlik	72 ball	78 ball	+6%
Talaffuz va ohang	65 ball	84 ball	+19%
Nutq ravonligi	60 ball	89 ball	+29%
O'rtacha natija	66.25 ball	84.5 ball	+18.25%

Natijalarning tahlili shuni ko'rsatadiki, eng yuqori o'sish "Nutq ravonligi" (29%) va "Talaffuz" (19%) mezonlarida kuzatildi. Bu bevosita raqamli platformalarning audial va interfaol tabiati bilan bog'liq. Eksperimental guruh talabalari nemis tili gap tuzilishidagi murakkabliklarni (masalan, *Nebensatz* - ergash gaplar) avtomatik tarzda, platformadagi ko'p sonli audiolarni eshitish orqali o'zlashtirganlari aniqlandi.

Aksincha, "Grammatik aniqlik" bo'yicha o'sish unchalik katta bo'lmagan (6%). Bu shuni isbotlaydiki, raqamli platformalar muloqotni rivojlantirishda kuchli, biroq akademik grammatikani mukammal o'zlashtirish uchun o'qituvchining nazariy tushuntirishi hamon o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda.

Shuningdek, so'rovnomaga natijalariga ko'ra, eksperimental guruh talabalarining 92 foizi raqamli platformalar ulardagi "tilda gapirish qo'rquvi"ni (*Sprachangst*) sezilarli darajada kamaytirganini ta'kidlashdi. Ular o'z xatolarini kompyuter yoki mobil ilova tomonidan tuzatilishini o'qituvchi oldida xato qilishdan ko'ra qulayroq deb hisoblaydilar.

Muhokama. Olingan natijalar nemis tili o'qitish metodikasidagi zamonaviy qarashlarni yangi dalillar bilan boyitadi. Tadqiqotimiz Kristian Fandrix va Kerstin Reynxardning raqamli resurslar bo'yicha nazariyalarini amalda tasdiqladi. Biroq, bizning natijalarimiz shuni ham ko'rsatadiki, raqamli platformalar faqatgina "mashq qilish maydoni" bo'lib xizmat qilishi kerak, asosiy o'quv markazi emas.

Nutq ravonligining 29 foizga o'sishi raqamli platformalarning "immersiv" (sho'ng'ish) effektiga ega ekanligidan dalolat beradi. Talaba darsdan tashqari vaqtda ham nemis tili muhitida bo'ladi. Masalan, *Tandem* ilovasi orqali jonli muloqot qilish talabada "ijtimoiy mas'uliyat"ni shakllantiradi - u o'z fikrini sherigiga tushuntirishi kerak, bu esa uni yangi so'zlar izlashga va jummalarni mantiqiy qurishga majbur qiladi.

Muhokamaning yana bir muhim jihati - raqamli platformalarning kognitiv ta'siri. Biz kuzatdikki, platformalar orqali o'rganilgan so'zlar talaba xotirasida vizual obrazlar va tovushlar bilan bog'langan holda saqlanadi. An'anaviy usulda esa so'z faqat uning tarjimai bilan bog'lanadi. Bu esa nutq jarayonida "tarjima qilish" bosqichini chetlab o'tib, to'g'ridan-to'g'ri nemis tilida fikrlashga yordam beradi.

Shunga qaramay, tadqiqot ba'zi muammolarni ham yuzaga chiqardi. Raqamli platformalardan foydalanishda "nazorat qilinmaydigan xatolar" xavfi mavjud. Masalan, norasmiy muloqot platformalarida (*Tandem*) talabalar sleng va grammatik xato so'zlarni o'rganib qolishlari mumkin. Shu sababli, o'qituvchi vaqtinchalik bu jarayonni monitoring qilib borishi va akademik me'yorlar haqida tushuncha berishi zarur.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, raqamli platformalar yordamida nemis tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirish bugungi kun ta'lim tizimining muqarrar talabidir. Tadqiqot natijalari ushbu vositalarning og'zaki nutq kompetensiyasini oshirishdagi yuqori samaradorligini to'liq isbotladi.

Maqolaning asosiy xulosalari quyidagilardan iborat:

1. Kommunikativ samaradorlik: Raqamli platformalar nutq ravonligini va talaffuz aniqligini sezilarli darajada oshiradi, talabalarni real muloqotga tayyorlaydi.

2. Psixologik qulaylik: Raqamli muhit talabalardagi lisoniy to'siqlarni bartaraf etadi va o'z-o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi.

3. Blendlashgan yondashuv: Eng yaxshi natijaga an'anaviy metodika va raqamli texnologiyalarni uyg'unlashtirgan (blended learning) holdagina erishiladi.

Kelajakdagi tadqiqotlarda sun'iy intellektga asoslangan "VR-reallik" (Virtual Reality) texnologiyalarining nemis tili darslaridagi o'rnini o'rganish maqsadga muvofiqdir. Mazkur maqola nemis tili o'qituvchilari, metodistlar va filologiya yo'nalishi talabalari uchun amaliy qo'llanma sifatida xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Fandrych, Christian. (2018). Linguistik für die Fremdsprache Deutsch: Eine Einführung. Berlin: Narr Francke Attempto.

2. Reinhard, Kerstin. (2015). Didaktik des Web 2.0: Neue Wege im DaF-Unterricht. München: Langenscheidt.

3. Prensky, Marc. (2001). "Digital Natives, Digital Immigrants". On the Horizon, Vol. 9, No. 5.

4. Arnold, Rolf. (2012). Systemische Pädagogik: Eine Einführung für die Bildungsarbeit. Heidelberg: Carl-Auer.

5. Gulyamova, S.S. (2021). Innovative technologies in teaching German. Tashkent: Fan va Texnologiya.

6. Kammermayer, Gisela. (2017). Phonetik im digitalen Zeitalter. Stuttgart: Klett.